

ISTORIA ROMÂNILOR

ISTORIA ROMÂNILOR

Constantin C. Giurescu

Copyright © 2007, 2010, 2013, 2015, 2019 Editura ALL

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României GIURESCU, CONSTANTIN C.

Istoria românilor / Constantin C. Giurescu; ed. îngrij. de Dinu C. Giurescu.

– Ed. a 6-a, reviz.. – București: Editura ALL, 2019

3 vol.

ISBN 978-606-587-521-0

Vol. 2: De la Mircea cel Bătrân și Alexandru cel Bun până la Mihai

Viteazul: cu 177 de figuri în text și 4 hărți afară din text. – 2019. –

Conține bibliografie. – ISBN 978-606-587-536-4

I. Giurescu, Dinu C. (ed.)

94

Toate drepturile rezervate Editurii ALL.

Nicio parte din acest volum nu poate fi copiată

fără permisiunea scrisă a Editurii ALL.

Drepturile de distribuție în străinătate aparțin în exclusivitate editurii.

All rights reserved. The distribution of this book outside Romania, without the written permission of ALL, is strictly prohibited.

Copyright © 2007, 2010, 2013, 2015, 2019 by ALL.

Editura ALL:

Bd. Constructorilor nr. 20A, et. 3,

sector 6, cod 060512 – București

Tel.: 021 402 26 00

Fax: 021 402 26 10

Distribuție: 021 402 26 30;

021 402 26 33

Comenzi: comenzi@all.ro

www.all.ro

Redactare: Lia Decei, Diana Mandache

Design copertă: Andra Penescu

CONSTANTIN C. GIURESCU

ISTORIA ROMÂNILOR

II

*De la Mircea cel Bătrân și Alexandru cel Bun
până la Mihai Viteazul*

Cu 177 de figuri în text și 4 hărți afară din text

EDIȚIE ÎNGRIJITĂ DE DINU C. GIURESCU

CUPRINS

Partea întâi	
Prefață la ediția a patra	3
Prefață la ediția întâi	5
Urmașii lui Mircea cel Bătrân până la Vlad Țepeș	7
Mihail I 7. Dan al II-lea 8. Alexandru Aldea 10. Vlad Dracul 11. Dan al III-lea și Vladislav al II-lea 14. Bibliografie 16.	
Decăderea Moldovei în timpul urmașilor lui Alexandru cel Bun	17
Iliaș voievod 17. Petru al II-lea și Roman al II-lea. «Ciubăr Vodă» 21. Bogdan al II-lea 23. Petru Aron 25. Bibliografie 28.	
Iancu de Hunedoara	29
Originea familiei. Începuturile lui Iancu 29. Luptele cu turcii 33. Ladislaw și Mateiaș Corvinul 35. Bibliografie 36.	
Vlad Țepeș	37
Relațiile cu Ardealul 37. Luptele cu turcii 38. Bibliografie 41.	
Ștefan cel Mare	42
Consolidarea domniei 43. Lupta de la Baia 45. Începutul conflictului cu turcii. Luptele cu muntenii 47. Lupta de la Vaslui 49. Campania lui Mahomed al II-lea. Lupta de la Războieni 52. Noi lupte cu muntenii și cu turcii. Pierderea Chilie și Cetății Albe 55. Noile relații cu polonii și cu unгурii 57. Războiul cu polonii. Lupta din Codrul Cosminului. Problema Pocuției 58. Viața economică 64. Viața religioasă. Mitropoliți și episcopi 67. Ctitoriile lui Ștefan 67. Familia lui Ștefan 76. Marii dregători ai lui Ștefan 78. Moartea lui Ștefan. Personalitatea lui 81. Bibliografie 83.	
Urmașii lui Vlad Țepeș până la Radu cel Mare	85
Radu cel Frumos 85. Basarab cel Bătrân, zis și Laiotă 86. Basarab cel Tânăr, zis și Țepeluș 88. Vlad Călugărul 89. Bibliografie 91.	
Radu cel Mare	92
Relațiile cu ardelenii și moldovenii 93. Organizarea bisericii muntene. Patriarhul Nifon 94. Bibliografie 96.	
Bogdan al III-lea și Ștefăniță	97
Relațiile lui Bogdan cu polonii și cu tătarii 99. Ștefăniță 100. Bibliografie 104.	

Vremea lui Neogoe Vodă Basarab	105
Mihnea «cel Rău» 105. Vlad al V-lea cel Tânăr sau Vlăduț 107.	
Neogoe Basarab 108. Ctitoriile lui Neogoe 109. Bibliografie 112.	
Luptele pentru domnia Țării Românești după moartea lui Neogoe Basarab	113
Radu de la Afumați 113. Moise Vodă 117. Vlad Înecatul 118.	
Vlad Vintilă de la Slatina 118. Radu Paisie 119. Bibliografie 121.	
Petru Rareș și nevrednicii săi fii	122
Petru Rareș și Ardealul 122. Relațiile cu polonii și cu turcii 124.	
Campania din 1538. Ștefan Lăcustă. Alexandru Cornea 126. A doua domnie a lui Petru Rareș 128. Ctitoriile 129. Iliăș voievod 133. Ștefan 134.	
Bibliografie 134.	
Alexandru Lăpușneanu. Despot Vodă.....	136
Raporturile cu polonii, cu turcii și cu Ardealul 136. Despot Vodă.	
Răscoala lui Tomșa 137. A doua domnie a lui Lăpușneanu 140.	
Bibliografie 144.	
Ioan Vodă Viteazul	146
Bogdan Lăpușneanu 146. Ioan Vodă Viteazul 147. Luptele cu turcii 148. Bibliografie 152.	
Decăderea politică a Țării Românești până la Mihai Viteazul	153
Mircea Ciobanul 153. Pătrașcu cel Bun 154. Mircea Ciobanul a doua oară 155. Petru Vodă cel Tânăr 156. Alexandru al II-lea 158. Mihnea al II-lea Turcitul 161. Petru Cercel 162. Mihnea al II-lea a doua oară 163.	
Urmașii lui Mihnea până la Mihai Viteazul 165. Bibliografie 165.	
Petru Șchiopul	167
Luptele cu претенdenții la tron 167. Iancu Sasul 169. A doua domnie a lui Petru Șchiopul 169. Pribegia lui Petru Șchiopul. Familia sa 172.	
Bibliografie 174.	
Urmașii lui Petru Șchiopul. Movileștii	175
Aron Vodă «cel Cumplit». Ștefan Răzvan 175. Ieremia Movilă 177.	
Bibliografie 179.	
Mihai Viteazul	180
Originea lui Mihai. Cariera sa ca boier 180. Începutul domniei. Răscoala împotriva turcilor 182. Campania din 1595. Lupta de la Călugăreni 184.	
Luptele din 1596, 189. Mihai Viteazul și imperialii 190. Ardealul sub Mihai Viteazul 196. Cucerirea Moldovei 198. Înfrângerea 200.	
Gurăslău. Moartea lui Mihai 205. Familia lui Mihai. Boierii. Ctitoriile	

207. Legătura lui Mihai Viteazul 211. Bibliografie 213.

Starea socială și religioasă a românilor din Ardeal

în veacurile al XV-lea și al XVI-lea 215

Mișcarea din 1437. Unio trium nationum 215. Mișcarea din 1514.

Legiuirea lui Verböczy 217. Biserici, mănăstiri și episcopi 221.

Principatul Transilvaniei în veacul al XVI-lea 229

Individualitatea Transilvaniei în statul ungar 229. Ioan Zapolya 230.

Martinuzzi 231. Stăpânirea imperialilor în Ardeal 232. Ioan-Sigismund.

Ștefan Báthory. Sigismund Báthory 232. Bibliografie 233.

Românii din Peninsula Balcanică în veacurile al XV-lea și al XVI-lea 234

Îndeletniciri și organizare 234. Asimilarea de către populațiile

înconjurătoare 236. Bibliografie 237.

Partea a doua

Vechea organizare a Țărilor Române. Vechea noastră cultură

Numele poporului și al țării..... 241

Numele poporului 241. Numele țării 241. Bibliografie 246.

Domnul 247

Titlul 247. Atribuțiile domnului 249. Veniturile domnului 255.

Însemnele 256. Succesiunea la tron 257. Reședințele domnești 259.

Bibliografie 263.

Organizarea administrativă. Dregătorii 264

Numele și vechimea dregătorilor 264. Banul 265. Vornicul 266.

Logofătul 266. Vistierul 268. Spătarul. Paharnicul 269. Stolnicul 270.

Comisul 270. Stratornicul sau postelnicul 270. Veniturile marilor

dregători 271. Ceilalți dregători de curte 272. Dregătorii doamnei 276.

Bibliografie 277.

Județe, ținuturi, comitate, districte 278

Numele și vechimea județelor 278. Județele Olteniei 279. Județele Țării

Românești 280. Județele sau ținuturile Moldovei 284. Comitatele,

districtele și scaunele din Ardeal 289. Pârcălabii și comiții 294.

Bibliografie 297.

Orașele sau târgurile. Satele 299

Orașele de pe țărmul mării 299. Orașele de pe malurile Dunării 302.

Orașele din Ardeal 306. Orașele din Țara Românească 307. Orașele

moldovene 310. Populația orașelor noastre 318. Cărmuirea orașelor

322. Satele 325. Bibliografie 327.

Clasele sociale	329
Boierii 330. Locuitorii satelor boierești și mănăstirești 334. Robii 338. Orășenii 339. Bibliografie 340.	
Organizarea judecătorească	342
Domnul și dregătorii 342. După ce norme se judeca? Pravilele. Obiceiul pământului 345. Pedepsele 348. Bibliografie 353.	
Organizarea militară	355
Principiul de alcătuire a oștirii 355. Armamentul 361. Cetățile 365. Bibliografie 378.	
Viața economică	380
Producția 380. Meșteșugurile 382. Importul și exportul 385. Drumurile 387. Circulația monetară 389.	
Organizarea financiară	394
Dările 395. Birul 398. Muncile sau slujbele 399. Dările extraordinare. Împrumuta 402. Vămile 402. Ocnele 405. Repartiția impozitelor. Scutirile. Sloboziile 405. Bibliografie 408.	
Literatura veche. Istoriografia. Primele texte românești. Tiparul	410
Opere originale în limba slavă 411. Istoriografia veche românească 412. Primele texte românești 416. Literatura populară 419. Tiparul 422. Bibliografie 429.	
Arta	431
Arhitectura bisericească 432. Bisericile moldovene 440. Meșterii zidari 444. Pictura bisericească 445. Meșterii zugravi 448. Icoanele 453. Miniaturi, frontispicii, inițiale 457. Țesăturile 459. Sculptura în lemn 463. Lucrul metalelor prețioase 468. Bibliografie 476.	
Indice	479
Lista figurilor	523
Lista hărților	528

PARTEA ÎNTÂI

**DE LA MIRCEA CEL BĂTRÂN
ȘI ALEXANDRU CEL BUN
PÂNĂ LA MIHAI VITEAZUL**

PREFAȚĂ LA EDIȚIA A PATRA

Ediția de față – a patra în cinci ani de la apariția volumului – cuprinde, față de cele precedente, o serie întreagă de adăugiri, determinate de cercetările întreprinse și de monografiile apărute între timp. Cuprinde, de asemenea, câteva modificări de detaliu.

Mulțumesc și cu acest prilej specialiștilor și marelui public pentru prețuirea arătată prin recenzii și prin însemnatul număr de cititori.

București, septembrie 1942

CONSTANTIN C. GIURESCU

PREFAȚĂ

Volumul de față urma să ducă povestirea trecutului nostru până la sfârșitul domniei lui Constantin Brâncoveanu (1714). Din cauza dezvoltării date părții privind vechile instituții și vechea cultură, a trebuit să renunț însă la veacul al XVII-lea, oprind expunerea la moartea lui Mihai Viteazul, pentru Țara Românească, la aceea a lui Ieremia Movilă, pentru Moldova. Altfel, cu toată condensarea pe care mi-am impus-o, proporțiile volumului de față ar fi întrecut cu mult pe cele obișnuite în asemenea lucrări. Și așa, el a ajuns la aproape opt sute de pagini; de aceea, am socotit că e preferabil să-l împart în două părți. Numerotația este însă în continuare, iar indicele la sfârșit, astfel încât consultarea și citarea lui se pot face cu ușurință.

Am căutat, cum era și firesc, să insist asupra figurilor celor trei străluciți luptători pentru creștinătate pe care i-a dat, în răstimpul acesta, neamul nostru: Iancu de Hunedoara, Ștefan cel Mare și Mihai Viteazul. Am căutat, de asemenea, să fac o parte cât mai largă Ardealului: în afară de cele trei capitole ce-i sunt consacrate exclusiv, el ocupă un loc apreciabil și în expunerea vechilor instituții și a vechii noastre culturi. Singur îmi dau seama de lacunele pe care le are, mai ales în ce privește formele de organizare, expunerea mea asupra stărilor de peste munți; sper însă că se va ține seamă de faptul că e cea dintâi operă de sinteză concepută în felul acesta.

O parte însemnată din ilustrațiile ce însoțesc volumul de față mi-au fost puse la dispoziție, în mod grațios, de următoarele instituții și persoane: Academia Română, Secția Stampelor (fig. 26, 73, 77, 86-88, 153-156, 159, 163, 174, 176); Ministerul Afacerilor Străine, Serviciul Presei și Propagandei (fig. 9, 11, 12, 15, 27, 28, 31, 34, 41-43, 45, 47, 48, 52, 54, 58, 65, 66, 68, 71, 72, 80, 82-85, 94, 103-105, 107-111, 113-116, 123, 124, 126-129, 133, 140, 147, 148, 157, 158, 160, 161, 164, 165, 173); Comisia Monumentelor Istorice (fig. 5, 13, 16, 17, 20, 23-25, 29, 30, 38, 40, 46, 53, 67, 89, 90, 112, 120, 125, 130-132, 134-139, 141-146, 162, 170, 175); Muzeul de Artă Religioasă (fig. 35-37, 169, 171); Muzeul Militar (fig. 63); Muzeul Municipiului București (fig. 1, 75, 76, 81, 150-152, 166-168); Muzeul Regional Oltean, din Craiova (fig. 172); Muzeul Național din Budapesta (fig. 8); profesor universitar Al. Tzigara-Samurçaș, directorul Fundației Regele Carol I (fig. 69);

profesor C. Moisil, directorul general al Arhivelor Statului (fig. 6, 7, 59-62, 64, 91, 92); profesor Gr. Avakian (fig. 95-102, 106, 117-119). Acestea din urmă, înfățișând fragmente de ceramică și un fragment de za, descoperite toate în săpăturile de la Cetatea Albă, precum și o vedere a cetății de acolo, sunt inedite; ele însoțesc rapoartele oficiale prezentate de prof. Gr. Avakian Muzeului Militar din București, asupra săpăturilor efectuate la Cetatea Albă, în campaniile din 1930 și 1931. Rog pe conducătorii tuturor instituțiilor de mai sus, pe colaboratorii acestora, precum și persoanele amintite, să primească încă o dată călduroasele mele mulțumiri.

Schițele de hărți reprezentând campania din 1467 (fig. 14), campania din 1498 (fig. 18), lupta de la Jiliște (fig. 57), lupta de la Șelimbăr (fig. 78), precum și drumul urmat de oastea lui Mihai Viteazul în 1599, până la Sibiu și apoi, în 1600, până la Suceava (în harta nr. 4) sunt reproduse din lucrarea dlui general Radu Rosetti, *Essais sur l'art militaire des Roumains, București, 1935*; schițele privind lupta de la Călugăreni (fig. 74) din aceea a dlui general Al. Anastasiu, *Bătălia de la Călugăreni, 1595, ed. a 2-a, București, 1928*. Harta județului Săcuieni am luat-o din lucrarea dnei Ecaterina Zaharescu, *Vechiul județ al Saacului în lumina istorică și antropogeografică, în Bul. Soc. Geogr., t. XII (1922)*, iar chipul lui Iancu de Hunedoara din lucrarea dlui Const. Karadja, *Despre edițiile din 1488 ale cronicei lui Iohannes de Thurocz, în Mem. Sect. Ist. Acad. Rom., t. XVI (1934)*.

Dl Constant Grecescu, asistent universitar, și dl profesor Mihai Sânzianu au alcătuit indicele acestei lucrări, iar dl profesor D. Bodin a citit o dată întreaga corectură. Le exprim la căteșitrei deosebitele mele mulțumiri.

București, 23 aprilie 1937

CONSTANTIN C. GIURESCU

URMAȘII LUI MIRCEA CEL BĂTRÂN PÂNĂ LA VLAD ȚEPEȘ

Vlad Dracul «mult vestit prin vitejie și înțelepciune.»
(Walerand de Wavrin, participant la campania din 1445)

După moartea lui Mircea cel Bătrân, urmează o epocă de scădere în istoria Țării Românești. Este epoca luptelor pentru tron, cu tot șiragul nenorocirilor și umilințelor care se leagă de o asemenea ispravă; este epoca dezbinării în partide potrivnice, bucuroase pentru reușita planurilor lor, de ajutorul, ce trebuie apoi plătit așa de scump, al străinului. Tocmai în vremea când, strânși dinspre miazăzi de puterea în plină expansiune a turcilor, ar fi trebuit să facem front cu toate forțele noastre *în această direcție*, tocmai atunci survin luptele între urmașii marelui Mircea, așa-zisii *Drăculești*, după numele lui Vlad Dracul, și între *Dănești*, urmașii lui Dan I. Ar fi însă o greșeală să se creadă că membrii uneia din aceste două ramuri s-au luptat *exclusiv* cu membrii celeilalte: în realitate, s-au luptat între ei și membrii *aceleiași* familii. Fiind Țara Românească vecină cu turcii și cu ungurii, e ușor de bănuțit că претенdenții la tron au apelat când la unii, când la ceilalți. Dar ar fi o nouă greșeală să se creadă că alăturarea la unul din acești puternici vecini însemna o atitudine *permanent* ostilă celuiilalt. Îndată ce împrejurările se schimbau, foștii dușmani deveneau aliați și viceversa. De altfel, chiar dacă, în fundul sufletului lor, unii dintre urmașii lui Mircea – de pildă Alexandru Aldea – ar fi fost constant de partea creștinilor și ar fi voit să facă o politică consecventă în acest sens, erau împiedicați de faptul, determinant, al vecinătății, pe întreaga linie a Dunării, cu turcii. În câteva ceasuri, cetele prădalnice de pe țărmul drept și în două puncte – Giurgiu și Turnu – și de pe cel stâng se puteau arunca asupra țării, dezlănțuind prăpădul. Însuși Mircea trebuise, în cele din urmă, să recunoască această fatalitate a așezării noastre; cu atât mai mult aveau s-o facă urmașii. Dintre aceștia, *Vlad Dracul* ocupă un loc mai însemnat; ceilalți n-au cine știe ce importanță, de aceea nici nu vom insista asupra stăpânirii lor.

Mihail I, fiul lui Mircea cel Bătrân, fusese asociat la domnie de tată-său; îl găsim în această situație în 1413; poate că o avea chiar din 1409. În primul an de stăpânire e liniște; în 1419 însă, ca o consecință a luptelor dintre turci și unguri, Mihail pierde *cetatea Severinului*, ocupată de aceștia din urmă (după 28 octombrie). Curând după aceea, pe la începutul anului 1420, se ridică împotriva lui un pretendent, anume Dan al II-lea, fiul lui Dan I; rivalii erau așadar veri primari. Dan avea legături

cu turcii, cunoștea și pe bizantini, care-i puseseră la dispoziție o corabie spre a se întoarce în țară. O primă luptă între Mihail și Dan e defavorabilă acestuia din urmă. O a doua luptă însă, în care a avut și ajutor turcesc, îi aduce biruința. Mihail cere acum sprijin de la Sigismund, regele Ungariei; acesta îi trimite într-adevăr un corp de oaste, pe la sfârșitul lunii august. În noua luptă, foarte crâncenă, care urmează, Dan învinge pentru a doua oară. Mihail cade pe câmpul de bătălie; aceeași soartă a avut și comandantul corpului de ajutor unguresc, banul Ștefan de Losoncz. Dintre documentele emise de Mihail, merită să fie menționat acela din 1418, prin care el acordă «oaspeților», adică sașilor din *Cisnădie* (Heltau) «și oamenilor lor anume români», dreptul de a-și paște turmele lor «în munții noștri». A avut doi fii, pe *Radu* și pe *Mihail*: nici unul n-a ajuns să domnească.

Turcii care îl însoțiseră pe Dan, drept răzbunare pentru ajutorul dat de unguri lui Mihail, trec în Ardeal și pradă în regiunea Orăștiei, precum și în Banat, în părțile Lugojului; un alt corp de oaste atacă Cetatea Albă, în Moldova, fără succes însă.

Dan al II-lea își începe așadar domnia în 1420; ea va dura, cu mai multe întreruperi însă, până în 1431. Prima întrerupere e în 1421, când constatăm pe tronul Țării Românești pe un alt fiu al lui Mircea cel Bătrân, anume pe *Radu zis Praznaglava* («chelul»). Acesta vine cu ajutorul turcilor, pe care, se vede, îi nemulțumise Dan. La 17 mai 1421, Radu întărește brașovenilor privilegiul lor de comerț; alte documente emise de acest voievod poartă data 1 iunie și 21 noiembrie 1421. În anul următor însă, Dan izbutește, cu ajutor unguresc, să-și reia tronul. Îl vedem, întărind, la rândul lui, brașovenilor același privilegiu, la 23 octombrie 1422. Împreună cu generalul Pippo Spano, florentin de origine, dar în serviciul lui Sigismund al Ungariei, Dan atacă cetatea *Silistrei* și bate pe turci. Probabil cu acest prilej, s-au reluat și cetățile de pe țărmul stâng, *Giurgiul* și *Turnul*. O asemenea ofensivă însă nu putea rămâne fără răspuns din partea turcilor. De aceea sultanul hotărî să ajute pe Radu Praznaglava spre a-și recăștiga tronul. Într-adevăr, la începutul lui 1423, acesta trece Dunărea cu o puternică armată; este însă bătut de către Dan (26 februarie 1423). Urmează un nou atac al lui Radu, se pare încununat de succes, pentru ca în toamna aceluiași an Dan să se reîntoarcă, bineînțeles tot cu ajutor unguresc, și să-și reia tronul. Biruința e însă de scurtă durată, deoarece în anul următor (1424), Radu e din nou domn, cu sprijinul unei armate turcești. Și de data aceasta, Sigismund trimite ajutor protejatului său; Dan este însă cumplit bătut și abia scapă cu viață, trebuind să se refugieze în Ardeal. Cu treizeci de ani mai înainte și Mircea cel Bătrân trebuise să se retragă peste munți, la Brașov, dar ce deosebire de situație! În timp ce Mircea discuta de la egal la egal cu regele Ungariei, Dan este un vasal, căruia Sigismund îi acordase ca o favoare dreptul de a avea monetărie sau haraghie proprie. «Căci s-a îndurat domnul meu craiul asupra domniei mele – spune Dan într-o confirmare din 1424 a privilegiului comercial brașovenesc – și m-a primit drept slugă credincioasă a sa și mi-a dăruit haraghie de bani ca să fie și în țara domniei mele, precum este în țara lui.» Reinstalat în toamnă cu ajutor unguresc, Dan întărește brașovenilor la 10 noiembrie privilegiul lor comercial. În cursul celor doi ani următori, au loc iarăși ciocniri cu turcii. La începutul lui 1427,

în ianuarie, Dan e izgonit din nou de către rivalul său. De data aceasta, Sigismund se hotărăște «să pornească în persoană» în ajutorul voievodului muntean; expediția se termină în chip fericit, deoarece Radu e izgonit – pentru totdeauna –, iar Dan reinstalat în domnie (primăvara anului 1427). *Giurgiu* este reluat; se face chiar și o tentativă împotriva Silistrei. Nici ultimii ani ai stăpânirii lui Dan nu sunt însă ani de liniște. Dacă nu mai are de luptat pentru menținerea sau recăștigarea tronului, în schimb însă face câteva expediții în afara hotarelor.

În 1428, el însoțește pe Sigismund în campania împotriva turcilor și e înfrânt, alături de suzeranul său, în lupta de la *Golubac* (citește: Golubaț), în Serbia (3 iunie 1428). Rezultatul este că Țara Românească trebuie să plătească sultanului «tributul întreg» (integrum censum) – nu se spune cât anume – și «oile»: se știa, se vede, numărul. Despotul sârb George Brancovici, pe lângă făgăduiala unui tribut de 50 000 de galbeni, va da, mai târziu, și pe fiica sa Mara în haremul lui Murad. În anul următor, 1429, înainte de luna iunie, Dan întreprinde un atac împotriva Chiliei, pe care n-o poate lua însă; la întoarcere armata îi este bătută de Alexandru cel Bun. Un al doilea atac, în 1430, înainte de 11 noiembrie, n-are mai mult succes: Chilia rămâne moldovenilor (vezi și vol. I). Pe lângă faptul că nu putuse relua această veche posesiune a Basarabilor, Dan nu are nici Severinul (vezi fig. 1), unde Sigismund, repetând experiența lui Bela al IV-lea cu ioaniții, așază de data aceasta, pe *cavalerii teutoni* (1429). Aceștia mai ocupă și cetățile Orșova, Mehadia, Almășul, Sân-Petru, Gurenii, Iladia, Crașova etc.; li se mai dă pe deasupra și monetăriile din Sibiu și Brașov, precum și ocnele din Ardeal. Cu toate acestea, teutonii n-au corespuns așteptărilor, ca și ioaniții altădată; în 1435 ei părăsesc regiunea, lăsând ca lupta împotriva turcilor să fie purtată de un român, om al locului, de Iancu de Hunedoara.

Nici cetatea de la *Bran*, unde Mircea și Mihail își ținuseră vameșii și ostașii lor, n-a putut fi păstrată de Dan; în 1427 ea e luată în stăpânire de Sigismund și rămâne de aici încolo statornică a ungurilor.

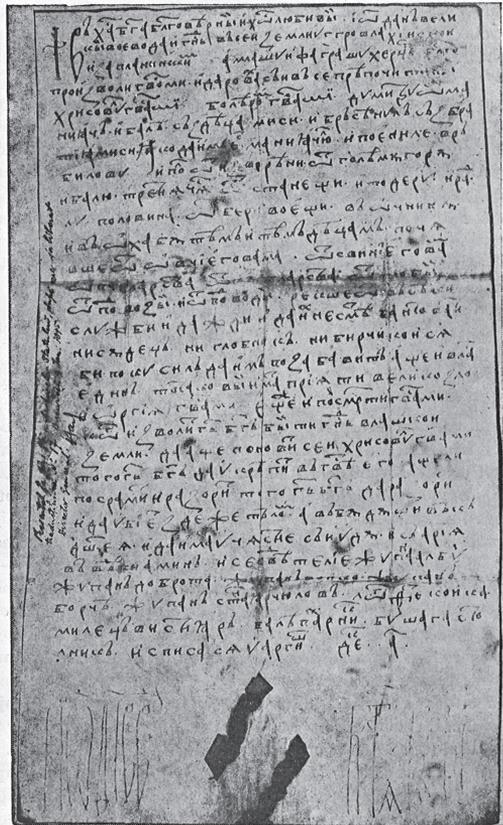

Fig. 1. – Hrisov de la Dan al II-lea, scris în Argeș, decembrie 1; anul lipsește (Muzeul Municipiului București).

Alexandru Aldea. Ultimul document de la Dan este din 30 ianuarie 1431, când el confirmă brașovenilor privilegiul comercial eliberat lor de Mircea cel Bătrân. Ce s-a mai petrecut după aceea, nu se știe sigur, constatăm numai că în vara aceluiași an, domn în Țara Românească era Alexandru Aldea; acesta venise cu ajutor de la Alexandru cel Bun, domnul Moldovei. Se pare că Dan a fost nevoit să se retragă peste Dunăre. Schimbarea are loc înainte de *14 iunie 1431*; la această dată, Aldea scrie autorităților din Ardeal și Ungaria, rugându-le să dea ajutor la prinderea unui fugar din Țara Românească.

Faptul că Aldea luase domnia numai cu ajutor moldovean, fără ca să se adreseze turcilor, apoi apropierea care survenise în ultimul timp între Alexandru cel Bun și Sigismund al Ungariei, ceea ce însemna constituirea unui grup important și solidar de forțe creștine, l-au făcut pe sultanul Murad să ordone în vara anului 1431 o expediție împotriva țărilor românești. Aldea ar fi vrut să reziste: dovadă sunt scrisorile succesive și aproape disperate pe care le trimite brașovenilor. Într-una din ele le spune: «Așa să știți că turcii au năpădit la Dunăre prin toate vadurile și vin împotriva țării să prade și să jefuiască; și grăbiți-vă cât mai iute, ziua și noaptea, să-mi veniți în ajutor; căci dacă nouă ne va fi rău, vouă are să vă fie și mai rău. Și cât puteți, grăbiți-vă; câtă oaste puteți ridica în grabă, să vină, iar câtă nu este gata, o veți trimite în urmă. Să sosească iute. Altfel să nu faceți...». Într-altă scrisoare, le spune: «Dacă e să mă ajutați, veniți mai iute, căci turcii sunt pe drum de sâmbătă; și grăbiți-vă la drum, căci hrana vă va veni și mai pe urmă. Iar dacă nu vreți să veniți, spuneți-mi, ca să știu ce să fac». Brașovenii trimiseră într-adevăr un corp de oaste; sosiră și patru steaguri de moldoveni de la Alexandru cel Bun, care avu el însuși o ciocnire, victorioasă, cu turcii, la 22 iunie; Aldea nu-i putu respinge însă, nici nu-i putu împiedica să prade. Mai mult chiar: fu nevoit să recunoască suzeranitatea sultanului, să plătească tribut și să dea – lucru nemaîntâmpnat până atunci – un număr de vreo 20 de fii de boieri ca ostatici. În schimb, eliberă ca la 3 000 de robi ce fuseseră luați de turci. Anunțând acest ultim fapt sibienilor care îi scosese «vorbe rele» că s-a dat de partea turcilor, Aldea se justifică: «Eu și de m-am dus la turci, m-am dus pentru nevoia mea și am făcut pace țării, câtă a rămas, și vouă tuturor». Cu sufletul însă, el e pentru creștini: «Noi slujim domnului crai și sfintei coroane și să dea Dumnezeu să se apropie domnul crai (subînțeles: cu armata!) să stăm dinaintea lui...». De aceea, atunci când în 1432, sultanul trimite o armată împotriva Ungariei, vizând Ardealul, expediție la care e și el obligat să ia parte, Aldea previne totuși pe comandanții unguri, le dă indicații asupra mărimii și calității armatei turcești, ba mai mult, îi anunță că, în momentul în care va sosi armata ungară, și o dată cu ea și pretendentul turc Celebi, el va părăsi pe sultan și va face chiar ca o parte din oastea acestuia să treacă alături de pretendentul amintit. «De multe ori m-au înșelat turcii pe mine – scrie cu năduf Aldea – acuma vreau să le fac și eu tot așa; pe Dumnezeul meu, că nu va rămânea nici sămânță de ei.» Planul voievodului muntean n-a reușit însă; turcii au intrat în Ardeal și au pustiit cumplit Țara Bârsei, iar Celebi a rămas mai departe pretendent la scaunul sultanilor. Aldea a trebuit să se resemneze să

asculte până la sfârșitul domniei sale de turci. Când anume cade acest sfârșit nu se poate stabili cu precizie. Ultimul său document intern poartă data de 25 iunie 1436. La începutul lui septembrie același an are apoi loc expediția lui Vlad Dracul, care-i era *frate*. Ajutat de o armată ungurească și având și o sumă de partizani printre boieri, acesta trece munții și se ciocnește cu Aldea și cu turcii. Nu știm care a fost rezultatul luptei; un document contemporan – din 17 noiembrie – vorbește numai de «mulțimea nenumărată» de robi pe care au luat-o turcii. Un fapt însă e sigur: la începutul anului 1437, domn în Țara Românească era Vlad Dracul; la 20 ianuarie el confirmă, din Târgoviște, niște moșii, iar la 8 aprilie întărește brașovenilor vechiul lor privilegiu de comerț.

Dacă n-a fost o personalitate politică și militară, Aldea a arătat în schimb, în scurta lui domnie, o atenție deosebită bisericii. La 17 noiembrie 1432, el dăruia mănăstirii *Dealului* două sate, Alexenii și Răzvadul, scutindu-le de toate dăjdiile și slujbele. Peste puțin timp, la 15 ianuarie 1432, dăruia *Coziei* satul Goleștii, scutindu-l, de asemenea, de dări și slujbe, iar la 25 iunie 1434, întărea, printr-un hrisov solemn, toate posesiunile acestei mănăstiri. Alte două hrisoave privesc mănăstirile *Bolintinul* și *Sf. Nicolae din București* (numită mai târziu Mihai Vodă!). Cea dintâi e scutită de vinărici; pentru cea de-a doua nu știm ce s-a hotărât, documentul păstrându-se numai sub forma unui regist incomplet. Și Muntele Athos a beneficiat de milosteniile lui Aldea: astfel, mănăstirea *Zografu* a primit, la 9 februarie 1433, un ajutor anual de 3 000 de aspri, spre veșnica pomenire a domnului și a părintelui său Mircea, iar mănăstirea *Xeropotam*, în aceeași zi, o sumă identică.

Dintre boierii săi, trebuie menționat Albul, ale cărui putere și influență erau așa de mari încât în scrisorile trimise de – pretendentul pe atunci – Vlad Dracul, el e trecut pe același plan cu Aldea. «Duceți aramă lui Aldea și lui Albul», reproșează Vlad brașovenilor, apoi «l-au dat pe mâna lui Aldea și lui Albul» și «am vrut să răscumpăr pe sluga mea de la Aldea și de la Albul», scrie el același. Acest boier, ocupând dregătoria de mare vornic, e citat întotdeauna în fruntea listei de martori din hrisoavele domnești.

Vlad Dracul, fiul lui Mircea cel Bătrân, a luat domnia la sfârșitul anului 1436 sau începutul lui 1437. Încă din 1430, aștepta el în Arad prilejul nimerit ca să ocupe, cu ajutorul lui Sigismund, tronul părintesc. La 8 februarie 1431, îl găsim la Nürnberg, pe lângă protectorul său; el se intitulează chiar, într-un document latinesc dat în această zi, «Io Vlad, cu mila lui Dumnezeu, domn al Valahiei Transalpine și duce al Amlașului și Făgărașului». Sigismund îi recunoscuse această calitate și îi dăduse și însemnele, într-un grad înalt, ale Ordinului Draconului. De la acest ordin cred unii istorici că i-ar veni numele de Dracul; alții îl atribuie însă cruzimii sale, cruzime pe care a moștenit-o Vlad Țepeș.

Ca răspuns la ajutorul dat de Sigismund, turcii intră în țară, în toamna lui 1436, și o pustiesc cumplit. În primăvara anului următor, în aprilie, Vlad Dracul domnea; se punea însă și pentru el aceeași problemă care se pusese și pentru Alexandru Aldea; sau să recunoască suzeranitatea turcească sau să expună țara unor continue

prădăciuni. Ca și predecesorul său și așteptând vremuri mai bune care să-i îngăduie politica ce se potrivea cu aspirațiile sale, Vlad a optat pentru prima soluție: s-a închinat turcilor. Cronicarul bizantin Dukas povestește că domnul muntean a venit, însoțit de 300 de persoane, la Brusa, unde se afla sultanul, i s-a supus și a făgăduit drum liber prin țara sa trupelor turcești care se vor îndrepta împotriva Ungariei. Sultanul, foarte bucuros, ar fi îmbrățișat pe domn, l-ar fi oprit la masă și l-ar fi dăruit bogat, pe el și pe însoțitorii.

Alte izvoare afirmă că Vlad ar fi fost prins în expediția din 1436, închis la Galipoli și că, după aceasta, a urmat închinarea. Oricum s-ar fi petrecut faptele – noi dăm mai multă crezare povestirii lui Dukas, coroborată de o scrisoare raguzană din 3 iulie 1437 – un lucru e sigur: voievodul muntean însoțește pe turci în Ardeal, în expediția lor din 1438. Au fost prădate atunci valea Mureșului, Mediașul, Sighișoara, suburbiile Brașovului, Sebeșul. În timpul asediului acestui din urmă oraș, Vlad, care, în fundul sufletului său, ținea totuși cu creștinii – și evenimentele din anii următori vor dovedi-o – a sfătuit pe cetățeni să se predea, deoarece el va face ca fruntașii să fie duși în Țara Românească, de unde se vor putea reîntoarce acasă, iar sărăcimea în Turcia, de unde iarăși va putea reveni. Așa s-a și întâmplat. Sibiul și Cetatea de Baltă au fost și ele asediate, dar au putut rezista. Armata turcă s-a întors nestingerită prin pasul Branului, încărcată de prăzi; sultanul se temea totuși ca Vlad să nu fie înțeles cu ungurii. În anii următori, situația a rămas neschimbată, voievodul muntean păstrând aceeași atitudine față de turci, a căror suzeranitate o recunoștea, ca și față de creștini, cu care păstra raporturi de bună vecinătate. În primăvara anului 1442, sultanul trimite împotriva ungurilor o armată de vreo 16 000 de ostași, sub comanda lui Mezed beg; acesta trece prin Țara Românească, pătrunde în Ardeal și începe să prade. O primă ciocnire la *Sântimbru*, în ziua de 18 martie, cu trupele ardeleni conduse de Iancu de Hunedoara, e favorabilă turcilor; cea de-a doua însă, la 23 martie, se termină printr-un adevărat dezastru pentru aceștia din urmă; însuși Mezed și fiul său cad pe câmpul de luptă.

Între timp, sultanul, ale cărui bănuieli se mențineau, chemase pe Vlad la Poartă. Voievodul, cu tot sfatul contrar al boierilor, se duse la Adrianopol și fusese închis, aceeași soartă având-o și cei doi fii ai săi, *Vlad* și *Radu*. În țară rămăsese un alt fiu, mai tânăr, anume *Mircea*. După victoria împotriva turcilor, Iancu a trecut în Țara Românească, a prins pe nevârstnicul Mircea și l-a decapitat, iar tronul a fost ocupat de «Basarab, fiul răposatului Dan Vodă» (Basarab, filius condam Daan wayvode), după cum ne spune un document ulterior, din 17 aprilie 1443.

Pentru restabilirea situației, vine, în toamna aceluiași an, 1442, o puternică armată turcească – izvoarele dau cifra de 80 000 de ostași – sub comanda beglerbergului Rumeliei Șehabeddin. Un detașament, trimis înainte în Ardeal, e distrus la Poarta de Fier, vestita trecătoare spre Banat. Grosul armatei e atacat, lângă râul Ialomița, de Iancu, în zorii zilei de 2 septembrie, într-o duminică, și, după o luptă care a ținut până seara, sfârșit. O pradă uriașă – între altele și vreo 5 000 de cai și cămile – a căzut în mâinile învingătorilor. Sultanul a fost așa de afectat de înfrângere – ne-o spune un